

HAFTANJUK PEVA

Usred bela dana, dok su ljudi okopavali krompir ili radili štogod drugo, iz Haftanjukove kuće začula se pesma. Iako je bila žalosna, nekako ipak nije zvučala kao ovdašnja; uostalom, reči se nisu mogle razabrati. A pošto je Haftanjukova kuća stajala na malom brežuljku usred sela, svima naočigled, pa još sa prozorima koji su gledali pravo u bašte, pesmu su svi čuli odmah. Ljudi su prekidali posao, oslanjali se na motike, slušali dugo i strpljivo; neko je uzdisao, a nekom je i suza zaiskrila u oku - nije ovdašnja, ali pravo u srce dira! I ko zna koliko je tako celo selo stajalo. Tek kad je pesma iz Haftanjukove kuće prestala, seljani progovoriše među sobom:

- Ma do đavola sa tim Haftanjukom - da nije poludeo čovek? U bašti mu je kô u preri, nema ko da mahne motikom, a on peva, baš ga briga!

- Taj nikad nije ni bio kako treba!

- A možda je išao u Kolomiju¹ i doneo odatle takvu mašinu da on njoj peva, a ona njemu okopava krompir?

Ljudi su se šalili, pokazivali glavama na zamuklu Haftanjukovu kuću, pa su začutili i sami. Kad posao čeka na ruke, ni jezik ne može dugo da melje.

I opet tišina u selu i u baštama. Sunce već pomalo peče, iz šume se oglasile kuka-vice, pored oznojenih lica zuje obadi, zemlja se prevrće pod motikama. I niko ni reč da progovori.

U Haftanjukovoj kući neko vreme tišina. Onda se odjednom otvara prozor, pokazuje se proseda glava i opet - pesma. Ona ista, tužna, iako nije ovdašnja. I opet su ljudi prekidali posao i stajali nepomično, slušajući pesmu u svojim srcima, jer ona kao da se odmah našla tamo, minuvši uši.

Posle nekog vremena pesma je opet prestala i Haftanjukova glava se izgubila sa prozora.

- Ma hoće li se taj napevati danas? I sâm ne radi, i drugima smeta!

- Kad bi bar umeo tako da kopa, kô što ume da peva!

- Bogami, mora da ga je nešto ujelo kad je išao u šumu.

Visoko na nebu lebdeo je jastreb. Sigurno već sit, zadržao se samo iz radoznalosti: zbog čega ovi ljudi malo rade, pa onda malo stoje nepomično? Haftanjukova pesma do njega nije stizala.

Podigao se vetrić, kliznuo po mokrima leđima i stigao u Haftanjukovu baštu. Protresao je krošnju trešnje i već požuteli cvetovi gusto su pali na otavu, kao sneg.

Ljudi su korak po korak išli uzbrdo i okopavali krompir. A iz Haftanjukove kuće bi se ponovo čula pesma i oni bi ponovo prekidali posao, oslanjajući se na motike i slušajući kako im taj žalosni napev steže srce, a na oči bi izbijale suze slanije nego što je znoj. I kad bi se pesma prekidala, oni bi još stajali, zamišljeni.

¹ Oblasni centar, grad u jugozapadnoj, karpatskoj Ukrajini. (Prim. prev.)

- Ma šta je tom Haftanjuku? Kakva ga je to muka pritisla?

- Ta to on samo da ništa ne radi...

- Ali, lepo peva, siromah!

Motike su škripale u suvoj, ali rahloj, često okopavanoj zemlji. Iza njih na gomilicama trava, ispred - zelenilo.

I mada je do podneva bilo još daleko, iako se sunce još nije popelo na vrh gore Petros, ruke su već bile site posla, nisu slušale, noge su klecale, telo je tražilo hladovinu u Haftanjukovoj bašti, a srce - njegovu pesmu.

Na nebu ni oblaka. Planine negde zelene a negde plave, privlače pogled kao magnetom, i svaka od njih - tako blizu. Rukom bi se mogle dotaći. Oči se još i mogu prevariti, ali noge... Noge zato dobro znaju da to nije tako.

Već su i kukavice umukle u šumi, i vetrić se negde izgubio. Samo je sunce peklo sve jače, kao da mu je neko dobro platilo, košulje su se lepile za telo pretačući u njega i svoju mokru težinu. Već bi svako najradije otišao u Haftanjukovu baštu, ali niko neće da bude prvi.

- A što sad tako dugo ne peva?

- Sigurno svojoj ženici peva na uvo, ha-ha-ha...

- Sad će oni zajedno...

I stvarno, iz kuće se isprva tiho, a onda sve glasnije začula pesma. Ali i dalje je pevao Haftanjuk sâm. Činilo se da je u prostoru punom vrelih sunčevih zraka sve zamrlo; ni pokreta, ni zvuka - osim Haftanjukove pesme. Kao da se čitav svet skamenio i među tim kamenim zidovima pesma je ječala i odzvanjala kao zvuk drombulja. Jeza je prožimala telo, srce je prestajalo da kuca, a korov se udvostručavao i utrostručavao u očima punim da li znoja, da li suza, i već više nije bilo snage da ih se rukavom obriše.

Duša je htela iz grudi u nebo, onamo, visoko, kuda se ustremio jastreb, a onda zamro, kao da je i do njega konačno doprla Haftanjukova pesma.

A ona je opet polako zamirala i baš kad je njen poslednji jecaj stigao do seljana, iza Sinjaka je izleteo mlazni avion, kao kazna božija, vukući za sobom na belom užetu takvu tutnjavu da su ljudi posle one tišine bili prosto zaglušeni. Nebo je puklo napola, jastreb je pao odozgo kao kamen, a ljudi se trgoše kao da im je neko pored ušiju udario čekićem o limenu ploču.

- E, bog ih ubio s njim avionima! Tako me je uplašio da mi se kosa digla na glavi!

- Šta sve neće izmisliti samo da zaluđuju ljude!

- Vidi ga kako je presekao nebo onim svojim dimom!

I nastaviše da okopavaju krompirište, ali nerado, ljutito. I sve češće su uz travu presecane i stabiljke krompira. Osvrtali su se, gledali da li je bilo dosta za danas, sve se ionako ne može uraditi, naročito kad im je raspoloženje za rad ovako propalo. Onda su jedan po jedan dizali motike na ramena, uzimali torbe sa ručkom, odlazili u Haftanjukovu baštu, pod trešnju, i legali na travu koju je vetrić pošecerio trešnjinim laticama.

A do podneva je bilo još dosta, pa su i torbe ostale neotvorene.

Sunce kao da je primrklo, napola ga je rasekao dimni trag mlaznog aviona. A sa strane Sinjaka nebo se počelo zastirati sivim velom, nije se više plavelo kao dotle, tako da su i planine polako počele da blede. Iz šume se digao u nebo jastreb, zakružio nad selom gledajući čeka li i njega u nekom dvorištu ručak.

Dan se naočigled kvario, gubila se radost od života, ljudi su bili sve tužniji.

A iz Haftanjukove kuće opet se začula ona pesma, žalosna kao ovdašnje, a neobična kao da je tuđa, i ljudi su je slušali gledajući u još plavo nebo i još zelene planine. Lepota im se vraćala, ali ne i radost, samo je tuga odzvanjala u duši i suze same izbijale na oči. A iznad njih se opet visoko u nebo vinuo jastreb, očešao krilom traku koja je zaklonila sunce i razvejavao je, i sunce je opet zasijalo ali, valjda iz zahvalnosti, ne više onako neizdrživo bleštavo kao pre.

Iz kuće je izašao Haftanjuk držeći se rukama za glavu, koju sunčev zrak načas kao da je pozlatio. Haftanjuk je plakao i pevao, glas mu je čas leteo pod samo nebo, čas padao dole kao jastreb i zarivao se u srce. A kad je završio pesmu, naslonio se na ogradu od kolja, kroz suze pogledao na ljude u svojoj bašti i nekako jedno se osmehnuo.

- Nikola², šta si se ti tako raspevao?

Haftanjuk je ćutao, samo je grizao usne, a sedi brci su mu lagano podrhtavali kao od zime.

Ljudi se uplašise.

- Nikola, šta ti je? Izgledaš tako... da nisi bolestan?

Haftanjuk je tiho zapevao i stao rukama zvati: "Uđite, ljudi, uđite u kuću, molim vas!"

I oni hrabriji prolazili su kroz ogradu i išli za njim u kuću.

Usred kuće, na stolu, već obučena, kao mlada u velikoj blistavoj marami, ležala je Haftanjukova žena. Kod glave joj dve sveće u bokalima, a u rukama - trešnjina grančica sa osutim laticama.

- Molila me je, pokojnica: Nikola, kad umrem, nemoj plakati za mnom, jer će i tebi srce prepući. Nego pevaj, Nikola, glasno pevaj, tako da te i ja tamo čujem. I zato ja ceo dan pevam, kô što me je ona molila, ali ne mogu a da i ne plačem. Nikad nisam znao za suze, danas sam tek naučio da plačem, a sad nikako da se odučim.

I opet je zapevao, gledao je na ženu i pevao, a ljudi su postrance izlazili iz kuće, i sami u suzama.

- Izadi, Nikola, kod nas; ovako ćeš razum izgubiti...

- Stvarno, izadi napolje, tako će i ona bolje čuti, i mi ćemo te slušati.

- Bogami, Nikola, dobro kažu ljudi...

Haftanjuk je poslušao, izašao u baštu, seo pod trešnju i pevao i sakupljao opale latice. A ljudi su stajali jedan do drugoga u njegovoj bašti i kopali. Jer ko će mu sad, ova-kvom, okopavati baštu?

... A pričalo se po selu da je Haftanjuk strašno tukao ženu, toliko, da je pobacila i više nije mogla imati dece. Ali to sigurno nije istina. Ne može biti da je istina.

(Sa ukrajinskog preveo Andrij Lavrik)

² Uobičajeni ukrajinski oblik ovog imena je **Мико́ла**, ruski (rosijski) – **Никола́й**, i samo kod karpatskih Ukrajinaca ovo ime je u nama poznatom obliku - **Нико́ла**. (Prim. prev.)